

MEĐU INE JES JEDAN REMETA SVET¹

Mavro Vetranović, *Pjesnička i dramska djela*. Priredila Dubravka Brezak-Stamać, Zagreb: Matica hrvatska, 2016.

U ediciji “Stoljeća hrvatske književnosti” Matice hrvatske ugledala je svjetlo dana knjiga izabranih pjesničkih i dramskih djela nezaobilaznoga pisca hrvatske renesansne književnosti – dubrovačkoga benediktinca dum Mavra Vetranovića. Urednik je izdanja Josip Lisac, a knjigu je priredila Dubravka Brezak-Stamać, ujedno i autorica Predgovora, Ljetopisa Mavra Vetranovića, Bibliografije s popisom rukopisa i tiskanih djela te Važnije literature o piscu. Njezin izbor Vetranovićevih tekstova podijeljen je na sljedeća poglavlja: Pjesme / Pjesni razlike, Ep i Drame. Na kraju opsežne knjige (broji 510 stranica, opremljenih s dvanaest crno-bijelih ilustracija), u Prilozima koje je sastavila Dražana Radman, ujedno i redaktorica izdanja, donose se tekstološke napomene, tumač imena i izraza te rječnik.

Književno stvaralaštvo Mavra Vetranovića hrvatska historiografija različito je i često proturječno prosuđivala. Naime, iako pripada renesansnomu razdoblju, Vetranovićevo djelo nije moguće tumačiti kroz vizuru tipičnih renesansnih modela idealizma i sklada, što su stariji povjesničari književnosti činili te autorova odmicanja od žanrovskih i stilskih zadatosti tumačili znakom slabijega pjesničkoga umijeća. Novija znanstvena i kritička čitanja, međutim, u tematskoj raznolikosti, nadahnuću i tonovima Vetranovićeve pjesničkoga pera vide ponajbolji dokaz slojevitosti renesansnoga doba. Danas se u njegovoj književnoj ostavštini prepoznaje refleksija više razdoblja – ne samo renesansnoga, u kojemu je stvarao, već i prethodnoga srednjovjekovnog te razdoblja manirizma koje će anticipirati. Vetranović nasljeđuje srednjovjekovnu samostansku kulturu, a njegova djela, koja nastaju u okrilju humanizma i renesanse i novih književnih konvencija, svjedoče o pjesnikovu dobru poznavanju talijanskih i klasičnih pisaca, ali i dubokoj privrženosti duhu hrvatske srednjovjekovne književnosti, njezinim misterijima, plačevima, prikazanjima te najstarijim glagoljaškim pjesmama nabožnoga karaktera. To je najuočljivije u onom dijelu njegova pjesništva, a riječ je o velikome broju tekstova, koje je okrenuto duhovnim sadržajima. Tumačenje i razumijevanje Vetranovićeve književne ostavštine neodvojivo je od njegova poziva svećenika benediktinca i života u benediktinskim samostanima u Dubrovačkoj Republici: na Mljetu, Lokrumu, Višnjici i Svetom Andriji, mjestima gdje je kao opat

¹ "Mnozi su, Obrade! među ine jes jedan / remeta svet sade na školju bogom dan...". Stihovi su to iz prvoga prologa *Tirene*, pastoralne igre Marina Držića, a *remeta* je Mavro Vetranović.

službovao cijeli svoj vijek (zavjete benediktinskoga reda položio je 1509. godine), osim kraćega razdoblja koje je proveo u progonstvu u Italiji. Rođen 1482. godine Vetranović je do svoje smrti, 1576., ispisao oko trideset i sedam tisuća stihova u dramskim i lirskim djelima. Njegovi stariji biografi spominju šest knjiga *pjesni razlikijeh*, a do naših su dana sačuvane tri, pa nedostaje ona polovica njegovih pjesama iz mlađih godina, kada slijedi istu muzu kao naši pjesnici petrarkisti, za koje je pisati poeziju značilo zanositi se ljepotom *gospoje* i uzdisati zbog neuzvraćene ljubavi. Vjeruje se da su u toj mlađoj dobi nastale i njegove pastirsko-mitološke igre *Istorija od Dijane i Lovac i vila* te mitološka drama *Orfeo*. Upravo se na primjeru drame *Orfeo* može vidjeti različitost pristupa naših povjesničara književnosti Vetranovićevim tekstovima. U svim poznatim primjerima, antičkim, renesansnim, novovjekim, u mitu o Orfeju i Euridiki bez iznimke se okreće Orfej, a u Vetranovića se okrenula Euridika pa su neki povjesničari (P. Kolendić) mislili da nije dobro poznavao slavnu priču. Drugi su smatrali (M. Kombol) da je autor, neovisno o izvorima, stavio naglasak na Euridiku ili da je (R. Bogišić) za takvu interpretaciju priče našao nama nepoznate poticaje. Tu posljednju mogućnost potvrdila su istraživanja S. P. Novaka koji, nakon što je pronašao sličan zapis u jednoj talijanskoj privatnoj biblioteci, zaključuje da je bilo takvih inačica priče. Napokon, u novijim interpretacijama drame (D. Grmača) polazi se od toga da se Euridika morala okrenuti jer je za pisca Orfej bio *poeta theologus* pa moć toga božanskog pjesnika i ljepota njegove pjesme nije smjela biti upitna. Drugo razdoblje Vetranovićeva stvaralaštva preokret je u tematici, kada piše satiričku i političku poeziju protkanu sumnjama u sve, pa i u božju pravednost te živi u pustinjačkoj samoći, razočaran tragičnom bezizlaznošću čovjekova položaja u svijetu. Treće razdoblje obilježeno je ushitom prema životu u prirodi te misticizmom, refleksivnom i duhovnom poezijom i nastankom autobiografskoga spjeva *Piligrin*. Pretpostavlja se da je svojih pet crkvenih prikazanja napisao u zrelim godinama.

Dubravka Brezak-Stamać, predstavljajući u Predgovoru Mavra Vetranovića, naglašava iznimnu erudiciju i bogatu književnu produkciju toga Dubrovčanina, kojega su poštovali i čitali ne samo sugrađani već i intelektualci i pisci iz drugih dalmatinskih sredina. Nažalost, u kasnijim stoljećima hrvatskoj javnosti neće biti u cijelosti poznat njegov opsežan opus jer su pojedina djela tiskana tek u dijelovima. Priređivačica skreće pozornost na činjenicu da je veliki dio izvornih rukopisa izgubljen, za pjesnikova života nije tiskano nijedno djelo, dok su sačuvani uglavnom prijepisi iz 17. stoljeća, a to znači da danas ne čitamo pišćev izvorni jezik. Ipak zaključuje da „precizne jezikoslovne analize prema sačuvanim rukopisima ukazuju na tendenciju spajanja čakavskoga i štokavskoga govora u jezičnu koinē renesansnoga južnohrvatskog pjesništva“. Brezak-Stamać također napominje da nova Matičina knjiga nije „filološki strogo re-

čeno” kritičko izdanje (prvo i do sada jedino tiskano je u dvije knjige, 1871. godine u Akademijinoj ediciji “Stari pisci hrvatski” – *Pjesme Mavra Vetranovića Čavčića* i 1872., kada su pjesmama pridružena i dva crkvena prikazanja), međutim podsjeća da se “nakon 145 godina objavljuje opsežniji izbor Vetranovićeve opusa” sa željom da se na jednome mjestu skupe “razasuti” tekstovi. A izbor je u knjizi sljedeći: lirika (Remeta I, Remeta II, Pjesanca gospodi krstjanskoj, Pjesanca slavi carevoj, Tužba grada Budima, Pjesanca Latinom, Svijet i moje pjesni, Pjesanca moru, Moja plavca, Pjesanca Lili na grobu, Lukreciji, romanoj vladici, Pisanca u pomoć poetam, Pjesanca Marinu Držiću u pomoć, Lanci Alemani, trumbetari i pifari, Pjesanca Šturku, Pjesanca Jesusu na križu, Pjesanca o blaženstvu nebeskom, Pjesanca Kufu, Pjesanca Orfeu, Pjesanca lovorici, Vlasteostvu hvarskomu te Plemenitomu i vrijednomu gospodinu Petru Hektoroviću, vlastelinu hvarskomu, s velikijem priklonstvom odgovor umiljen D. Mavra Vetrani), epika (Piligrin) i drama (Tužba dvice Marije, Posvetilište Abramovo, Lovac i vila i Orfeo). Usporedimo li izbor s prethodnim hrvatskim izdanjima, on nije bitno širi po broju tekstova, ali se, primjerice, od *Zbornika stihova XV. i XVI. stoljeća* iz, sad već davne, 1968. godine (biblioteka “Pet stoljeća hrvatske književnosti”, nakladnika Matice hrvatske i Zore) te knjige *Nikola Našlješković i Mavro Vetranović* (“Dani hvarskoga kazališta”, 1988.) razlikuje po tome što donosi cjelovite tekstove dramskih djela, *Piligrina* i obje pjesme *Remeta*.

Kroatistica Dubravka Brezak-Stamać iskazuje svojim dosadašnjim znanstvenim radom predanost u proučavanju hrvatske renesansne književnosti te posebice književnoga opusa Mavra Vetranovića. Osim toga, ona je do sada priredila dva izdanja posvećena tomu autoru: *Izabrani stihovi / Mavro Vetranović* (edicija “Školska knjižnica: hrvatska književnost od Bašćanske ploče do naših dana”, Erasmus naklada, Zagreb, 1994.) te *Izbor iz djela / Mavro Vetranović* (edicija “Biblioteka Croatica: hrvatska književnosti u 100 knjiga”, Riječ, Vinkovci, 1999.). Najnovija knjiga, objavljena pod brojem 133 u nizu Matičine edicije “Stoljeća hrvatske književnosti”, hvalevrijedna je ne samo zbog važnosti koju među našim starim piscima ima Mavro Vetranović već i što njome iskazujemo odnos prema poznavanju i očuvanju našega književnoga i kulturnoga nasljeđa.

Valnea Delbianco